

fijskog stajališta. U kontekstu takvog istraživačkog nastojanja pojavila se i ovdje prikazana antologija renesansnih tekstova relevantnih za upoznavanje i proučavanje humanističke teorije historiografije.

Franjo Zenko

Pierre Somville, ESSAI SUR LA POËTIQUE D'ARISTOTE ET SUR QUELQUES ASPECTS DE SA POSTÉRITÉ, Paris, Librairie philosophique J. Vrin, 1975, p. 189.

Djelo P. Somvilla, naslovljeno »Ogled o Aristotelovoj Poetici...«, rasprava je o povijesnim značajkama literarno-umjetničkih Aristotelovih teorija, o teorijskim pretpostavkama njegove *Pjesničke umjetnosti*, kao i o nekoliko povijesnih tipova tumačenja.

U četiri osnovna okvira kritičkog razmatranja (I. *Nacrt jednog sistema umjetnosti i mimeza*; II. *Katarza*; III. *Stil i tragično*; IV. *Sljedbenici — neki aspekti*) izneseni su razlozi novog osvjetljavanja i razlaganja žive i povijesno neiscrpane aristotelovske problematike.

Razlažući prva tri fundamentalna poglavlja Aristotelove *Pjesničke umjetnosti*, upravo pojmove POIESIS, ETHOS i MIMESIS, posebice na planu literarne stvarnosti, autor traži i proučava osnove Aristotelove razredbe literarnih rodova s osnovnim ciljem ispitivanja sistema umjetnosti kao jednog od poglavlja suvremene estetike.

Razrješujući problematični čvor pitanja mogućnosti sistematizacije umjetnosti u Aristotela, autor razmatra mogućnosti, odnosno pitanja da li i u kolikoj mjeri Aristotelove primjedbe o nekim umjetnostima zadovoljavaju kriterije zajedničke sheme načela jedne opće estetike.

Na razini nekoliko tematskih grupacija (plastička umjetnost, glazbena teorija, mimeza, autor nalazi korespondentnosti (tragedija-slikarstvo, npr.) na planu značenja i prati razvoj nekih konstanti Aristotelove modalne sheme, polemizirajući s koncepcijom prema kojoj je kod Aristotela riječ o zasnivanju jedne apsolutne umjetnosti, jer bi to, prema autorovu mišljenju, predstavljalo negaciju umjetničkog djela sâmog, kako ga Aristotel zasniva.

Dominantni Aristotelovi »estetski« problemi u obrascima plastike i glazbe te teorijskih postavki o literaturi nisu objedinjeni u jedinstvenu shemu, nego su to »obični primjeri«, koje, kako kaže autor na jednome mjestu. Aristotel »ima pri ruci«, a »to je malo i mnogo« (p. 42).

Ono što naprotiv postaje mogućim polazištem jedne opće estetike, jest pojam *mimeze*, uza svu nedovoljnu definiranost toga pojma u Aristotela uslijed čega i doživljava taj pojam niz povijesnih tumačenja.

Navodeći različite aspekte ove kategorije (metafizička, kozmološka), autor podvrgava kritici jednostrane interpretacije Aristotelove mimeze i postavlja tvrdnju kako je valja razmatrati u uskoj svezi s homologijom TEHNE i FISISA, kao njihov srednji član. Analizira-

jući bitne pojmove Aristotelova učenja o pjesništvu, prirodu, umjetnost i ponašanje, autor razvija problematiku mimeze, elementa zajedničkog različitim područjima umjetnosti, njihovu međusobnu susretu. Štaviše, u izboru autorove raščlambe mimezu valja razumjeti kao osnovu sve zapadnjačke tradicije figuracije.

Na tragu izvornog Aristotelova koncepta *Pjesničke umjetnosti*, njegova teksta i *Politike* kao konteksta i ključa razumijevanja nekih Aristotelovih odredbi, autor se pita o etičkim i pedagoškim principima, upravo funkcijama pjesništva Stagirićanina, suprotstavljajući se pritom onim definicijama koje proizlaze iz etičkih vrijednosti kao primarnih u *Pjesničkoj umjetnosti*, navlastito tragediji. U okviru interdiciplinarne Aristotelove sheme obradbi fenomena umjetnosti i kreacije općenito, autor dodiruje čitav kompleks pitanja koja egzemplificiraju njegovu osnovnu nakanu: u Aristotelovoj trostrukoj modalnoj shemi pjesničke umjetnosti (POIESIS, MIMESIS, KATHARSIS) postulirati njezinu prvenstveno *estetsku* preokupaciju, deducirati iz ovih kategorija načela literarne, glazbene, likovne estetike.

Poglavlje usredotočeno na leksičku i semantičku analizu pojma katarze evocira i rezimira koncepcije ponajprije animističkog, ritualnog očišćenja arhaičkog razdoblja, preko koncepcije katarze u orfičkoj religiji i etičkoj pitagorejskoj spekulaciji, sve do sintetičkog Platonova mišljenja, čime se, prateći kronološku evoluciju tog pojma, žele pokazati neki karakteristični primjeri pojedinog obrasca tumačenja ovoga pojma. Upozoravajući na metodološke i disciplinarne devijacije nekih tumačenja (medicinska, hedonistička, moralistička, scijenistička, mehanicistička, religiozno-psihološka) autor polemizira s vulgarizacijama i »modernizacijama« aristotelovske koncepcije katarze, budući sve one iznevjeravaju pravo značenje i funkciju toga pojma koja je, po autoru, upravo estetička. Aristotelovu katarzu tako valja razumjeti i misliti kao unutarnji kvalitet dramskoga djela primjeren tekstualnoj preokupaciji scensko-muzikalnoga djela, upravo estetike drame, a ne u okviru nekog smjera suvremene estetike. Bit i funkcija katarktičkog procesa tragedije leži u mimezi, toj osnovi Aristotelove refleksije o umjetnosti i svakom estetskom predmetu općenito.

U sprezi tragičkog i glazbenog, mimeza i katarza postaju u autorovu fokusu promatranja »lice i naličje jedne iste estetičke zbilje«.

Autor je uspio pokazati kako se estetska originalnost razvila iz nemogućnosti ili pak nedovoljnosti ostalih semantičkih vrijednosti pojma katarze. Jedino je primjerena semantička heterogenost u kojoj i dalje, ali sekundarno, preostaju vrijednosti kao što je religiozna, etička, medicinsko-terapeutska, koje kao bitne za katarzu ističu neki tumači. Posebno je u ovom ogledu istaknuto mjesto koje zauzima Aristotelova stilistika, posebice metafora kao središnja figura, kao i topički paralelizam retorike i poetike koji autor izvodi iz Aristotelove odredbe tragedije.

Zaključno, Pierre Somville formira svoj stav na osnovi pomno analiziranoga gradiva, fragmenata Aristotelove *Pjesničke umjetnosti*,

prema kojemu »u pogledu refleksije o umjetnosti, o vrstama pjesničkoga stvaranja, sredstvima i konačnom rezultatu, djelu, stvorenom, Aristotelova misao, posebice njegova *Pjesnička umjetnost* ima estetsko značenje i predstavlja prvi estetski pokušaj u tradiciji Zapada. Štoviše, radikalnije izrečeno, tu nije riječ o nekoj *filozofiji umjetnosti* ili o nekom sistemu umjetnosti, nego o »dragocjenim tehničkim uputstvima tragedije, epopeje, slikarstva, glazbe, plesa«. *Poetika* je klica jedne opće teorije umjetnosti, ali ona ne predstavlja sistematizaciju svih umjetnosti.

U poglavlju o sljedbenicima Aristotelove *Pjesničke umjetnosti* autor ispituje sudbinu Aristotelovih koncepcija i pojmova kao literarnih klišeja tokom povijesti. Ističući nedosljednosti, devijacije, nadopune tumača, prevodilaca, od Horacija, preko visokog aristotelizma srednjega vijeka, do prvih prijevoda Aristotelove *Pjesničke umjetnosti* u talijanskoj Renesansi, do novijeg vremena, autor ne uspoređuje izvornik s kometarima, već se ustavlja na nekim momentima tumačenja. Analiziran je tako veliki kompleks sljedbenika, od moralističke aspiracije francuske tradicije (Corneille, Racine) uza svu zaslugu koju ova ima kao transmisioni kanal s Italijom, do engleske tradicije i njemačkih tumačenja Aristotela (Lessing, Goethe), prikazana je ideološka geneza Aristotelovih pojmova.

Vraćajući se i neprestano iznova pozivajući na izvorni Aristotelov tekst, autor ispunja svoj zadatak: što je moguće vjernije predstaviti probleme Aristotelove *Pjesničke umjetnosti*, istaći njezinu unutarnju logiku i specifičan karakter koji valja spasiti od dogmatskih tumačenja kako kritikâ tako i teoretikâ.

Valja još pripomenuti da ova rasprava (popraćena opsežnom bibliografijom na kraju), uključena u plodan povijesni razgovor o naslovljenoj problematici postiže svoj naum. Ona je poticajna snaga, zagovornik posla, pokušaja da se na prostranom polju mogućnosti tumačenja traga za neiscrpnošću značenja koja sva može sadržavati jedan tekst, ali s određenom pretpostavkom, vjernosti izvorniku.

Ljerka Šifler-Premec

Renato Barilli: POETICA E RETORICA, Mursia, Milano, 1969, p. 327.

Iz okvira bogatog historiografskog rezultata u kojem se očituje polaritet racionalnog i emotivnog, disocijacija senzibiliteta i mišljenja, misli i čina modernoga svijeta, knjiga studija *Poetika i retorika* ispituje puteve avanture dijalektike, retorike i poetike, tražeći mjesto njihova zajedništva, nekadašnjeg njihova sklada. Od klasične svezre retorike i poetike, *ars poetica* i *ars dicendi*, autor prati razdoblja njihova podudaranja i divergencije, fenomen *concordia discors* te dvije